

Polyák Levente

Civil hadműveletek
Közösségek a városfejlesztés réseiben

Where is the place for grassroots int he city?

Civil hadműveletek

Közösségek a városfejlesztés réseiben,
vagy "Where is the place of grassroots in the city"?

A városokról szóló beszédben egyre nagyobb szerepet kap a tervezés decentralizálásának kérdése. A tervezői mindenhatóságot megkérdőjelező elméletek és írások az 1960-as évektől kezdve egyre inkább a jól működő város feltételeként kezelték a közösségi részvételt és az állampolgári-lakossági elkötelezettséget. Ennek a részvételnek és elkötelezettségnek különösen fontos szereplői a civil szervezetek és az alulról induló közösségi kezdeményezések. Ebben a fejezetben olyan csoportok, szerveződések képviselőivel készítettünk interjúkat, amelyek kommentálni, korrigálni és ellensúlyozni kívánják a nagyléptékű városi átstrukturálódások egyes következményeit, a helyi kontextusok ismeretében és védelmében.

Az interjúkban gyakran felbukkannak a részvétel, a közösségi médiumok és a szerveződés kérdései. Ezek a dimenziók szorosan összefüggenek egymással. A lakosság tájékoztatására létrehozott közösségi médiumok kifejlesztése különlegesen fontos tényezője a városi mozgalmaknak és alulról induló kezdeményezéseknek, mint a a közvetlen hatalommal nem rendelkező csoportok és egyének érdekérvényesítésének. A közösségi médiumok létrehozásának feltétele a bizonyos mértékű szervezettség, amely azonban maga is információk formális vagy informális cseréjén, illetve személyes és szakmai kapcsolatokon alapul. Ezek a médiumok kiegészítik egymást, és ilyen módon optimális esetben a nyilvánosság különböző szegmenseit is eléri.

A városi mozgalmak és aktivista kezdeményezések fenntarthatósága külön dilemma. Mivel ezek élettartama szorosan kapcsolódik az általuk orvosolni kívánt probléma tartósságához, a mozgalmak és médiumaik fenntarthatósága nem garantált, nem is beszélve befolyásukról. Ennek a ténynek a felismerése készteti e kötet szerkesztőit arra, hogy visszhangozzák a kérdést: "Is there a place for grassroots in the city?"
Vagy inkább: "Where is the place of grassroots in the city?"

Jávor Benedek a Védegylet, Magyarország egyik legláthatóbb civil szervezetének munkatársa. A Védegylet 2000 óta foglalkozik tágran értelmezett környezetvédelemmel, különböző helyi-közösségi érdekek jogi és aktivista védelmével, fontos hangsúlyt helyezve a különböző konfliktusok nyilvánosságban való megjelenésére is. Ebben az interjúban Benedeket arról kérdeztük, hogy milyen esélyei vannak a civil társadalomnak arra, hogy aktívan részt vegyen a várostervezés és fejlesztés folyamataiban.

- Egy civil szervezetnek, mint amilyennek te is tagja vagy, milyen részvételi lehetőségei vannak a városrehabilitációban?

- Rögtön érdemes két részre bontani ezt a kérdést. Az egyik, hogy mik a jog által nyújtott lehetőségek, a másik pedig, hogy a gyakorlatban mi valósul meg. Ezek nem fedik le egymást. Alapvetően a településfejlesztésben, városrehabilitációban, stb. való részvételt néhány jogszabály írja körül Magyarországon. Eleve, hogy részt tudjunk venni érdemben a településfejlesztési döntésekben, ahhoz információkhoz kell hozzájutnunk, tehát az alapkérdés az, hogy a közérdekű információkhoz hozzá tudunk-e jutni, vagy sem. Erre vonatkozóan az 1992-es adatvédelmi törvény tartalmazza az alapvető rendelkezéseket, amely definiálja a közérdekű adat fogalmát, hogy azt az adatkezelőnek hogyan kell tárolnia, nyilvánosságra hoznia, stb. Ide tartozik még az 1990-es önkormányzati törvény, ez is előírja, hogy az önkormányzat a működésében hogyan kell, hogy biztosítsa a nyilvánosság bekapcsolását. Tehát rendelkezik a lakossági fórumoknak, a közmeghallgatásoknak, az önkormányzati testületi üléseknek a lebonyolításáról, rendjéről, nyilvánosságáról, stb. Ezek alapozták meg az 1990-es évek elején az egész kérdéskört, amely kiegészült a későbbiekben számos nagyon fontos rendelkezéssel. Maga az 1995-ös környezetvédelmi törvény is leírja, hogy a környezetvédelmi szervezetek jogosultak a környezet állapotát érintő információkhoz való hozzájutásra, illetve ügyfélként bekapcsolódhatnak a környezettel kapcsolatos eljárásokba. Ez egy nagyon fontos dolog, mert az ügyfélség kérdése rendszeresen felmerül, főleg konfliktusok esetén, például, hogy van-e jogom beleszólni, ha kivágnak néhány fát egy utcában. Egy fontos pont az ún. aarhus-i egyezmény elfogadása, illetve ennek a magyar jogrendbe való integrálása a 2001/84. törvényszámon. Az aarhus-i egyezmény a korábbi adatvédelmi törvélynél sokkal széleskörűbben szabja meg a környezetet érintő információk nyilvánosságát. Még megemlítendő a 2005-ös, Közigazgatási eljárásról szóló törvény, amely kiszélesítette az ügyféli jogállás lehetőségeit, és felszámolt néhány olyan kiskaput, illetve lehetőséget, amelyekkel az önkormányzatok korábban szívesen éltek, hihasználva, hogy mitől nem ügyfél az ügyfél.

Az elektronikus információszabadságról szóló törvény a legutóbbi ilyen fejlemény, ami arról szól, hogy elsősorban az államigazgatási szervek milyen információkat kötelesek, milyen formában, a honlapon keresztül, elektronikusan elérhetővé tenni.

Egy másik kérdés az, hogy ez a gyakorlatban hogyan valósul meg. Alapvetően szemléleti kérdés, hogy miként nézzük ezeket a jogszabályokat. Lehet úgy, mint egy kötelező minimumot, amelytől csak felfelé lehet eltérni, és az önkormányzatok megpróbálják a törvény által elő nem írt, de egyéb hasznos módokat a társadalmi bevonásra alkalmazni. Erre rengeteg példa akad Nyugat-Európában, az állampolgári tanácsoktól kezdve a közösségi tervezésig. Vastag kötetek szólnak arról, hogy milyen speciális módjai vannak annak, hogy a lakosság képes legyen a településrendezéssel kapcsolatos kérdésekbe bekapcsolódni, és nem csak azután, ha előzetesen kiképezte magát jogásznak, építésznek, közigazdásznak és biológusnak, hanem olyan módon, hogy az átlag állampolgár is képes legyen érdemben a saját nézőpontját megjeleníteni. A másik megközelítés az, hogy ezeket a jogszabályokat nem minimumként tekintik, hanem egy kényszerzubbonyként, olyan feladatként, amit muszáj betartani. A magyar közigazgatási rendszerben inkább jellemző ez utóbbi hozzáállás, tehát az önkormányzatok többsége inkább azt keresi, hogy hogyan tud kibújni e kötelezettségek alól, vagy miként tud látszatra ezeknek eleget tenni. Külön tanulmányt lehetne írni arról, hogy melyek a társadalmi részvétel kijátszásának technikái, az információ megtalálhatatlan kifüggesztésétől a népszavazás lehetetlen időpontokban való kiírásáig.

A leglátványosabb konfliktusok mindig helyi ügyekben alakultak ki, konkrétumok körül. Ez nem azt jelenti, hogy ezek a legfontosabb kérdések. A budai alsórakpart szélesítése, M0-ás, 4-es metró, Szot-szálló, az Óbudai-Hajógyári-sziget, a Belső-Erzébetváros, a Nagymező utca, Jókai tér, ezek voltak nagyjából azok az ügyek, amelyek elég nagy nyilvánosságot kaptak a településfejlesztés kérdései közül: ahol összecsaptak zöldek meg a városvezetés vagy a beruházó. Nyilvánvalóan ezek tünetek. Nem az a kérdés, hogy a Nagymező utcában épül-e mélygarázs vagy sem, ez pusztán következménye annak, hogy milyen városfejlesztési elvek dominálnak kerületi, illetve fővárosi szinten. Ennél sokkal lényegesebb, hogy magába a városfejlesztés, a várostervezés folyamatába mennyire tudnak bekapcsolódni az emberek. Ehhez nem árt némi szakmai ismeret. Ha tényleg kíváncsiak vagyunk a lakosság véleményére, akkor egyszerűen aktívan fel kell ennek érdekében lépni. Innentől kezdve két lehetőség van. Vagy nem foglalkozunk vele, vagy elismerjük a civil szervezeteket a lakosság körében felbukkanó érvek és értékek legitim közvetítőjeként és azt mondjuk, hogy a civil szervezetekkel egyeztetni kell, és amit ők mondanak, az nagymértékben leképezi a lakosság véleményét. Ugyanakkor egyáltalán nem biztos, hogy a civil szervezetek tényleg leképezik maradéktalanul a városlakókban körében uralkodó nézeteket, érdekeket és értékeket, így lehet, hogy elbillen valamerre a mérleg. Látni kell, hogy a zöld szervezetek az átlagnál sokkal szervezettebb és meglehetősen aktív társaság. Éppen ezért a zöld szervezetek egy ilyen fajta eljárásban valószínűleg felülreprezentáltak lesznek ahhoz képest, amennyire a társadalomba a zöld értékek penetráltak.

Én ennek persze örülök, de ettől nem lesz például a budapesti építési- és keretszabályzat egy méregzöld, tiszta „öko-izé”, mert ezeknek az igényeknek ügyesen ellentart az apparátus. Az a kérdés azonban mindenképpen felmerül, hogy a civil szervezetek mennyire képesek le ténylegesen a civil lakosságot. Maga az a tény, hogy a civil szervezetek szakmaiak, ellentmondásban van azzal, hogy az emberek viszont többségükben nem szakmaiak. Az átlag városlakó nem zöldfelületi hálóban meg közlekedési koncepcióban gondolkodik, hanem abban a két fában, ami a háza előtt van, és abban a parkolóhelyben, amelyben az autója áll. Ezek a dolgok egyáltalán nem biztos, hogy megjelennek a civil szervezetek közvetítésében. A másik lépés: megpróbálni a lakosokat közvetlenül bevonni a döntésekbe; ez nagyon nehéz. Az embereket meg kell győzni, hogy fontos, amit mondanak.

- Milyen lényeges városdiskurzusok léteznek Budapesten?

Én azt gondolom, hogy nincsen Budapesten városdiskurzus. A magam részéről két alapvető megközelítést látok a városról. Az egyik, amit „városgépként” szoktam magamban aposztrofálni, a másik az „élő város” koncepciója. Az első alapvetően egy technológiai paradigma, tehát azt mondja, hogy a város funkcióknak, feladatoknak, igényeknek a színtere, és ezeknek a funkcióknak, feladatoknak és igényeknek az optimális, technológiaiilag leghatékonyabb kielégítése a városfejlesztés feladata. Alapvetően a modern város technológiai paradigmáján belül gondolkodik, és azon belül próbál megoldásokat találni, másfelől pedig azt gondolja, hogy a városfejlesztés egy alapvetően szakmai dolog, ezeknek a technológiai problémáknak a hatékony megoldása. Innen fakad az is, hogy a társadalmi részvétel lehetőségei szűkösebbek, hiszen egy technológiai megoldásba az átlag lakos tényleg ne szóljon bele, amikor a mérnök sokkal jobban tudja, hogy hogyan kell partalat építeni, meg mélygarázst, meg más konstrukciókat. A másik paradigma, az élő város paradigmája az mondja, hogy a városfejlesztés csak másod- vagy harmadsorban konkrét infrastrukturális vagy építészeti tettek összessége, sokkal inkább az egymással versengő értékek, életminőségek és életelvek közötti kompromisszum megkeresése. Tehát hogy a város elsősorban élettér, a benne élők tere, és a városfejlesztés feladata, hogy a benne élők számára optimális – az ő szempontjunktól optimális és nem egy objektív szempontból optimális technológiai jellegű – megoldást találjon: a városban élők számára szubjektíve élhető és elviselhető várost hozzon létre. Innentől kezdve ez a fajta városfejlesztés eleve az eszközöknek sokkal szélesebb garnitúrájával dolgozik, tehát városfejlesztés az is, hogy például a hajléktalanellátással mi van, városfejlesztés az is, hogy a kulturális funkciókkal mi van, vagy az életesélyekkel mi van, stb., és az is városfejlesztés, persze, hogy milyen fizikai teret hozunk létre ezeknek az életformáknak a kibontakoztatására. De alapvetően a városlakók világképének és értékeinek ütköztetéséből születik meg ez a városfejlesztés, és értelemszerűen ez a fajta megközelítés nem is élhet meg a társadalmi részvétel nélkül, hiszen arra alapozza saját működését, hogy megpróbálja ahhoz segíteni a város lakóit, hogy artikulálják az elképzeléseiket és elvárásait, és azután ebből organikus módon valami kompromisszumot szülni.

- *Hogyan kapcsolódnak hálózatba a civil szervezetek, és milyen médiumok állnak rendelkezésükre?*

- A civil szervezetek, amellett, hogy a zöld szervezetek a legjobban szervezett társulat a társadalmi szervezetek körében, még mindig eléggé szegmentáltak. Budapesten nincsen kialakult hálózatos struktúra, abban az értelemben, hogy ez egy kimondott, tervezett szerkezet lenne. Vannak azok a szervezetek, az a 4-5-6 nagyobb szervezet, amelyek rendszeresen felbukkannak városi ügyekben, vannak a kisebb szervezetek, amelyek „one-issue” szervezetek, illetve vannak az egészen kicsi, lokális szervezetek. Ez utóbbiak ideális esetben megtalálják a kapcsolatot a nagyobb szervezetekkel, és rajtuk keresztül visszajutnak más, kisebb szervezetekhez is. A lényeg, hogy ez a hálózatosodás kialakul, de általában ügyek mentén. Nem arról van szó, hogy van egy jól kialakult hálózati struktúra, amelybe be lehet illeszkedni, hanem arról, hogy van egy ügy, és körülötte kialakul egy hálózat, amely sokszor más ügyeket is folytatni tud. Ez hosszú távon lehet, hogy oda vezet, hogy fixen kialakulnak ezek a struktúrák, egyelőre azonban eléggé ad-hoc jellegűek ezek a civil szervezeti kapcsolódások és közösségek.

A civilek a korlátozott erőforrásokat úgy próbálják felhasználni, hogy a lehető legnagyobb hatást generálják a társadalomban, és a társadalomhoz alapvetően a mainstream média jut el. Tehát hiába hozunk létre nagyszerű alternatív médiumokat meg felületeket, ezekkel igazából csak a saját harci kedvünket tudjuk tüzelni, mert ezzel senkit nem fogunk tudni megszólítani, csak az amúgy is aktivistákat. Tehát a civil szervezetek általában próbálnak a mainstream médiumokba bejutni, a tévébe, napilapokba, hetilapokba, rádiókba. Ebben egyébként szerintem nem is rosszak, és az elmúlt években egyre jobbak. A Védegylet is, 2000-ben, amikor létrejöttünk, abban ütött el a többi szervezettől, hogy nagyon tudatosan használta a médiát. Azt mondtuk, hogy a média egy eszköz, amit a változások előidézésére használni kell, és ezt gondosan tervezni kell. Ez a felismerés, azt gondolom, hogy a szervezetek többségében végbement az elmúlt években. Ma már azért sokkal médiatudatosabban tevékenykedik a Levegő Munkacsoport vagy a WWF, mint korábban. Ezzel együtt vannak saját felületek vagy médiumok is, amelyek lehet, hogy hosszútávon sokkal fontosabbak lesznek. Ezek a független, különböző fórumok, jellemzően interneten jelennek meg, nyilván ez a legrugalmasabb és legkönnyebben létrehozható médium. Azzal együtt, hogy van több szervezetnek saját folyóirata, ezek igazából olyanok, mint a mainstream média, csak kicsik és kevés emberhez jutnak el. Ami tényleg újszerű, ezek az internetes felületek, az indymedia, az LMV, ezek azok a helyek, amik egy új logika alapján működnek. Az indymedia egy hírportálként működik, nagyon szabad és rugalmas hírszerkesztési gyakorlattal és elvvel, felületet nyújt minden ilyenfajta kezdeményezésnek. Az LMV portál elvében is teljesen más és új: egyszerűen olyan fórumokat segít létrehozni, ahol önszerveződő módon, külső irányítás és szerkesztés nélkül képesek a szervezetek megszervezni magukat. Az LMV portál szerintem az az irány, amerre a civil vagy a zöld mozgalom menni fog, de eddig még csak közepesen ismerte fel az ebben rejlő lehetőségeket.

Ez kapacitás kérdése. Tizenötéves távlatban sokkal fontosabb, hogy az LMV portál fusson és működjön és létrejöjjön és gócpont legyen, mint az, hogy sikerült-e egy nyolcsoros hírt benyomni a Népszabadságba, de abban az ügyben, hogy pl. a Nagymező utcában mi fog történni, itt a Népszabadság nyolc sora sokkal többet számít. És vannak a közvetlen akciók, annak a próbája, hogy hogyan tudsz egyáltalán az emberek felé kommunikálni. Nagyon megszoktuk, hogy a világról közvetített módon tájékozódunk, de van egy közvetlen mód is, és ezt mindenképpen használniuk kell a szervezeteknek. Tömegtüntetésekben nem vagyunk erősek, de pl. a Nagymező utcában eléggé jól működött a helyi lakosság közvetlen megszólítása és bevonása.

A civil szféra sok tekintetben tisztul, jobban azonosítja a saját céljait és lehetőségeit. Az 1980-as évek második felében indultak a zöld szervezetek, KISZ-szárnyak alatt. A rendszerváltás után létrejött egy csomó szervezet, amelyek egy része életképesnek bizonyult, egy része elhalt, de elég hamar létrejött egy mozgalmi szubkultúra. Ez egyre jobban szervezte magát, egyre több szervezet lett. Amiben szerintem bizonyos értelemben vakvágányra futott a zöld mozgalom, az az, hogy kialakította ezt a zöld gettót, egy olyan közeget, ahol mindenki ismert mindenkit, ha más nem, névről. Mindenki otthonosan, ismerősen érezte magát, megvoltak az összekacsintások, meg a saját nyelvezet, de ez nem nagyon találta a hangot a társadalommal. Ami néha kijött belőle, az sokszor inkább taszító volt a többségi társadalom számára, mint vonzó. Ami nagyon fontos lenne: megpróbálni ezt a gettót feltörni és nyitni a társadalom felé, kommunikációban, üzenetekben, akciókban, megértetni a társadalommal, hogy ez nekik is iszonyatosan fontos, ami a zöld mozgalmak környékén történik. Hogy itt arról van szó, hogy bekapcsolódsz-e a saját közvetlen környezetednek a dolgaiba, az erről szóló döntésekbe, vagy hagyod, hogy egyszerű médiafogyasztójává válj a paternalista döntéseknek. Ebben van szerepe a zöld mozgalmaknak, hogy ezt a fajta társadalmi aktivitást generálják, megmutatják, hogy lehet ezt csinálni, és adott esetben ennek lehet eredménye. A lényeg, hogy elhiggye a társadalom, hogy a döntéseket meg lehet változtatni, ezek nincsenek kőbe vésvé, attól, hogy néhány nagyfőnök kitalálja őket, még keresztbe lehet ezeknek tenni. Most itt sűrűsödnek a feladatok, hogy ezt a fajta aktív állampolgárságot, ezt a demokratikus öntudatot sikerüljön szélesebb körben meghonosítani a társadalomban.

Polyák Levente

Interjú Bartha Gabóval,

a „Kincsünk a Piac - Hunyadi tér” lakossági csoport kezdeményezőjével

Bartha Gabó az elmúlt hónapokban hozta létre a „Kincsünk a Piac - Hunyadi tér” elnevezésű aktivista csoportot, vagyis saját szóhasználatukban: „lakossági csoportot”.

A kezdeményezés célja a hunyadi téri nyitott és a csarnokbéli piac megőrzése az átalakulásra vonatkozó tervek felülvizsgálatával és a beruházás feletti közösségi ellenőrzés megteremtésével. Gabót az interjúban arról kérdeztük, hogy miként látott hozzá a csoport megszervezéséhez, milyen célokat állított maga elé, és ehhez milyen példák, források és segítség álltak rendelkezésére.

A „Kincsünk a Piac - Hunyadi tér” elnevezésű aktivista csoport a Hunyadi térre vonatkozó tervek elleni tiltakozásképpen jött létre. Tipikus grassroots kezdeményezésként egy ember, Bartha Gabó személyes és szakmai hálózata mozgósításával szerveződött mozgalmá. Hogyan kezdődött ez a szerveződés?

Kósza hírek már voltak 2005-ben is, lehetett ezt-azt hallani. Akkor meg sem fordult a fejemben, hogy utánanézzek a konkrétumoknak. Elkezdtem viszont fényképezni az árusokat egyenként, portészerűen, mert sokan azt mondták, hogy ha a pincébe kerül le az egész piac, akkor vissza sem jönnek ide, ők nem fognak a föld alatt árulni. Akkor úgy éreztem, hogy most itt vannak emberek, és minden, ami hozzájuk tartozik, és lehet, hogy nem lesznek itt egy vagy két év múlva, tehát ezt rögzíteni, dokumentálni kellene.

Elkezdtem fényképezni, azután valahogy elült az egész. Nem történt semmi, elültek a hírek, a rémhírek, én is abbahagytam a fényképezést.

Később jött az In-Between Zones workshop, aminek kapcsán arra gondoltam, hogy jó lenne újra elővenni ezt az egész témát, belenézni, hogy mi is van az egészszel. Azt a hetet erre szántam. Véletlen egybeesés volt, hogy ugyanazon a héten tartotta az önkormányzat az utolsó, évadzáró képviselőtestületi ülését. Láttam, hogy a kb. 40 napirendi pont között szerepel a Hunyadi tér. A workshop alatt jártam naponta a piacra, fotózni, beszélgetni. Hezitáltam, de Móni rávette, hogy menjek el feltétlenül az ülésre. Bementem az önkormányzathoz, még csak a zártkörű résznél tartottak, később visszamentem, alig kezdtek el a nyilvános részt, visszamentem egy barátnőmmel, még mindig nem, aztán amikor újra visszamentünk úgy este fél tíz körül, már túl voltak a Hunyadiin. Másnap látni akartam a szerződést, amelynek a módosítását tárgyalták. Felhívtam az önkormányzatot, kérdeztem, hogy mit döntöttek a Hunyadi térről. Az első ember azt mondta, hogy nem döntöttek semmit. Végül sikerült a szerződést megtalálnom a segítségükkel a honlapjuk bugyiraiban. Az IBZ workshopon kitaláltam különféle kohézió-teremtő akciókat, egy kis recept-csereberét, egy kis pikniket, piacfelmosást. Ezeknek mind van értelme. Amióta keményen szervezzük a dolgot, néha úgy látom, hogy nem lett volna hülyeség mégis ezeket is megcsinálni az ele-

jén, mert talán pont azt a jeget tudná megtörni a piacon, ami még mindig nem tört meg. Az árusok passzívák, úgy érzik, hogy nekik semmilyen beleszólásuk nincs. Talán ha valamit közösen csinálnánk, az javítana valamit a hozzáállásukon. Amikor előkerült a szerződés, azt gondoltam, hogy ennek a fele sem tréfa, és hogy most nem a piacfelmosási akciót fogom megszervezni, hanem a szerződés kópiáit kezdem osztogatni az árusok és az ismerőseim között, és állandóan mindenkinek a Hunyadi téri szindikátusi szerződésről beszéltem egy hónapon át. A legfontosabb az volt, hogy tudatosítsam az emberekben, hogy egy nagyon konkrét dolog van folyamatban.

Legelőször Molnár Pétert kerestem meg, aki az Óvás Egyesület részéről beszélt az egyik Nagymező utcai tüntetésen, amin ott voltam. Péter újabb kontaktokat adott - a TASZ-hoz és az Óvás! építész tagjához, Perczel Annához. Annától nagyon fontos visszajelzést kaptam az elején. Azt hiszem, hogy ha ezt nem kapom, akkor leállok az elején az egészszel, vagy legalábbis csak kis magánakciókkal próbálkozom. Megerősített, hogy iszonyatosan fontos ez az ügy, fontos a tér is, társadalmilag és építészetiileg is. Felhívta a figyelmem olyan értékekre, amelyekre én nem gondoltam, legfeljebb csak éreztem valamit. Itt, a Hunyadin (Anna szerint az egyik "legpestibb tér") aránylag érintetlenül maradtak meg a 19. századi épületek és hangulat, és ezt jó lenne nem teljesen tönkretenni. Annával sokat telefonálgattunk.

Várnagy Tiboron keresztül, aki látta a 2005-ös képeimet még akkor, és az IBZ-s prezentációim maradékát az IMPEX falain, nemsokára kapcsolatba kerültem a Lehet Más a Világ weboldallal, és egy hasonló lakossági összefogás - a Barát utcai, BÉKE - alapemberével, Bihari Lacival, aki rögtön webes megjelenést ajánlott fel. Ennek nagyon örültem, mert tudtam, hogy nagyon kellene egy oldal vagy egy blog, de ezek a dolgok nincsenek a kisujjamban. Ha ezt magamtól kellett volna összeállítanom, az nagyon lassan ment volna, így viszont felgyorsultak a dolgok. Így lett a www.lmv.hu/hunyadi. Lacin keresztül kaptam egy meghívót egy urbanista reggelire, amit Keresztély Krisztina szervezett. Itt volt egy francia urbanista csoport tanulmányúton, és találkozni akartak olyan budapesti civil szervezetekkel, akik a várossal kapcsolatos dolgokat csinálnak. Ott volt az Óvás!, a Védegylet, a Lehet Más a Világ/BÉKE. Gyakorlatilag ott találkoztam először személyesen azokkal az emberekkel, akikkel már emailleztünk a Hunyadiról. Rögtön mellém állt mindenki, aki ott volt. Megszületett a konkrét projekteken átívelő együttműködés gondolata is, a Szindikátus, aminek lett egy levelezőlistája, amit egyelőre a Hunyadi tölt ki. Sokunkat érdekelnek ezek a dolgok, azon túlmenően is, hogy egy téren vagy egy utcában milyen szörnyűség történik. A Szindikátus megpróbálná átfogni a hasonló ügyeket városi szinten is. A Védegyletnek is az utóbbi időben ez az üzenete; nincs kapacitásuk arra, hogy minden utcába odafussanak, nem tudnak ellátni minden egyes hasonló ügyet. Az Óvás! sem tudta felvállalni a Hunyadi teret, mert nincs rá kapacitása.

Mindenki azt mondta, hogy "szervezzétek meg magatoknak". Viszont segítenek: a Védegylet ügyvédje is belenézeg a szerződésbe, eljön a gyűlésekre, figyelemmel követi az

ügyet. Strategizálunk a "Nagymezős" Hantos Enikővel, az Andrassy út 21-gyel, az Óvás!-sal is.

Tehát összeállt valami, de nincs például egy ügyvédünk, akit teljesen átlátja a dolgokat és felvállalta volna az ügyet. De a mostani stratégiánk megvan. A pár napja általunk szervezett lakossági fórumon annak a felmérésén túl, hogy milyen támogatottságunk van, még az is célunk volt, hogy megfogalmazzunk egy konkrét dolgot, amit támogathatnak a környékeliek. Azt, hogy a Közigazgatási Hivatalnak készítünk egy beadványt, hogy törvényességi szempontból vizsgálják meg az önkormányzat és a befektető közötti szerződést.

Azt a beadványt bárki, egy személy is beadhatja, de azt kértük a fórumon megjelenőktől, hogy amennyiben egyetértenek a céllal, aláírásukkal támogassák a beadványt, hogy komolyabb társadalmi támogatottságot tudjunk felmutatni. Ez van most, erre a beadástól számítva 30 napon belül választ fogunk kapni. Megyünk az ügyészségre is.

Én ezekhez a dolgokhoz nem értek rendesen, de vannak köztünk olyanok, akik vágják.

Azt szerettem volna, hogy úgy szerveződjön a dolog, hogy ki-ki a maga kompetenciája, ötletei, érdeklődése mentén tegye hozzá a magáét, szervezze tovább az eseményeket. Tehát ha van egy ötlet, ami többeknek is tetszik, akkor a csoport bátorítja az ötletgazdát, hogy csinálja és megadja a támogatását is.

Tehát leginkább kompetenciák mentén, szervesen szerveződik ez a csoport, "rizómásan", nem pedig hierarchikusan.

Vannak a projekt tartalmi kérdései, amikkel nem értünk egyet, és vannak problémáink az eljárással, elsősorban azzal, hogy nem pályáztatták meg a beruházást és nem vonták be a környék lakóit a tervezésbe.

Elég komplex az ügy, persze, a piacból indult ki számomra, abból, hogy nekem kell kinti piac, és a városnak is szüksége van szabadtéri piacra, és nonszensznek tartom, hogy a modernizálás nevében akarják eltüntetni. Modernizálják és újítsák fel, és valóban, ne lógnak az asztalok bádogtető, és ne legyen piszkos és lepukkant, ne legyen a park teleszarva, de ez nem azt jelenti, hogy el kell tüntetni. Találják ki, hogy mi a kortárs európai módja egy szabadtéri piacnak. Az is megdöbbentő számomra, hogy a főépítész azt mondja, hogy a piacnak mennie kell. Nem tette ki a lábát ebből az országból? Nem látott példát arra, hogy másutt hogy működnek ezek a piacok?

Nem értem, hogy miért kellene az utolsó szabadtéri belvárosi piacnak eltűnnie, mikor nagyon fontos szerepe van: közösségi funkció, élelmiszerellátás, minden, amit a piac jelent. Európa-ház! Van, aki Európa-ház koncepciójának a kidolgozatlanságát annak a bizonyítékának véli, hogy az önkormányzat egyáltalán nem gondolja komolyan az Európa-házat, és a csarnok épületének valami teljesen más sorsot szán.

- Milyen tapasztalatokra épül a szerveződés, amelynek kezdeményezője vagy?

Azt gondolom, hogy mindenkinek a saját tapasztalatára. Amikor elkezdtem, akkor nagyon sok mindent olvastam hirtelen én is, a civil szerveződésekéről, értékvédő városrehabilitációról, de hát korábban is érdekelték hasonló témájú dolgok, olvastam képzőművészet, építészet, szociológia és város határán, nem véletlenül mentem az IBZ-re sem. Ezeken kívül szerintem működik az intuíció is, az ember megérzi, hogy egy változás működik-e vagy sem egy város szempontjából, tesz egy lépést, és a visszajelzések olyanok, hogy érzi, ezt muszáj tovább csinálni. Számomra nagyon fontos a piac - csak itt tudom megvenni azt a gyümölcsöt-zöldséget, amit azelőtt való nap szedtek le (ennek a manapság egyre valószínűtlenebb mozzanatnak az értékéről hosszasan tudnék mesélni), és sok embert ismerek, aki számára szintén nagyon fontos. Azt gondoltam, hogy nem tehetem meg, hogy ne csináljak semmit, ha tudomásom van arról, hogy mi ez a szerződés.

- Milyen a kezdeményezés támogatottsága?

Ma, amikor a piacon aláírást gyűjtöttem, nagyon sokan akartak aláírni, és nagyon kevesen voltak, akik nem. Ez utóbbiaknak is volt egy olyan része, akikkel ha sikerült is pár szót váltanunk, a régi beidegződések megakadályozták, hogy állást foglaljanak: "jaj, én nem avatkozom bele semmibe, én nem vagyok ilyen, én nem írom alá". Amikor pedig megkérdezted tőle, hogy "és akkor hová tetszik majd piacra járni", akkor pedig hátrítanak, iszonyú nagy hátrítás van.

- Hogyan értékelték el a lakosságot?

Két rendben szórólapoztunk, Készült egy négyoldalas összeállítás "Tények és érvek" címmel. Ez a véleményünk a projektről és az önkormányzati hozzáállás közérthető kritikája. Ezt osztottuk ki első körben, informálni akartunk, illetve a nézőpontunkat megismertetni. Ez több, mint 3000 példány volt, amit a kerület egy részén ki tudtunk szórni, postaládákba, lépcsőházi faliújságokra. A weboldalon szintén látható, hogy hol tartunk. Az iwiw-en keresztül is működik a kommunikáció, a személyes kapcsolatokon keresztül. A fórumra szóló meghívókból is körülbelül 3000 példányt juttattunk el a postaládákba.

Iszonyú nagy energiabefektetés volt ennek a fórumnak a megszervezése. A kerületet felosztottuk részekre, de még így is alig jutott anyag a körúton túlra, vagy a hetedik kerületbe, pedig innen is nagyon sokan járnak a Hunyadira.

Ma is volt olyan visszajelzés aláírásgyűjtés közben a piacon, hogy "megkaptam a meghívót a lakossági fórumra, sajnos nem tudtam eljönni." Sokan mondták, hogy van tudomásuk a dologról. Borzasztóan fontos lenne a rádió és a tévé is, hogy a környékbeliek realizálják, hogy van egy kerületi beruházás, amelyen már két éve erejét megfeszítve dolgozik az önkormányzat, és amiről júliusig, a kerületi újság cikkéig semmit sem lehetett tudni.

Hogy ők is utánanézzenek, hogy ők is írjanak a képviselőjüknek, vagy menjenek be az önkormányzathoz és mondják el a véleményüket, reagáljanak és juttassák kifejezésre, hogy mit gondolnak erről. A nyilvánosságtól azt is várjuk, hogy az önkormányzat is vegye észre, hogy figyelemmel kísérik az emberek azt, ami történik, és nem lehet átvérni az egész kerületet. Lehet, hogy eddig az volt a tapasztalatuk, hogy hiába hívták össze lakossági fórumra az embereket, mert kevesen szoktak megjelenni és passzívak, de ez biztosan nem lesz így a Hunyadi fórumukon. Mi azt akarjuk, hogy az ügynek minél nagyobb nyilvánossága legyen, az embereket érdekelje a dolog.

Azonkívül nagyon remélem, hogy elkészül hamarosan egy-két tényfeltáró anyag is a témáról, mert a napilapok meg a rádió nem képes igazából arra, hogy mélyebben feltárja a szerződést, hogy utánajárjanak mondjuk a cégbíróságon, hogy mi is ez a cég, milyen ügyei voltak korábban (például első fokon az Andrassy 21 lakói pert nyertek a cég és az önkormányzat ellen), hanem gyorsan, felületesen jelenik meg ez az ügy is.

- Mit reagált az önkormányzat a tevékenységekre?

A mai rádióadásban szerepelt a kerületi alpolgármester, aki azt nyilatkozta, hogy érdekes, hogy vannak csoportok, akik mindent meg akarnak fúrni, amit ők kitalálnak, de hát eddig még egyszer sem nyertek ellenük mások pert. Kaptunk már egy olyan bejegyzést a weboldalon, hogy a "sötétzöld maffia" vagyunk, bár ezt nem az önkormányzat jegyezte. Túl sok reakció nem volt. Türelmetlenül várjuk az önkormányzat lakossági fórumát és pontos tájékoztatását. Az a helyzet, hogy az eljárás transzparenciájának teljes hiánya miatt a tartalmi kérdéseknek nincs tétjük addig, amíg a szerződést semmissé nem nyilvánítják. Illetve hát van, a lakosság ráébredése a lehetőségeire például.

Voltam júliusban bent az önkormányzatnál, beszéltem azzal az előadóval, aki a szerződésmódosítást készítette elő a mostani képviselőtestületi ülésre. Nem egyeztettem előre időpontot, mert nyár volt, és azt tapasztaltam, hogy jobb elkerülni azt, hogy akit keresek letagadja magát, csak egyszerűen beállítottam. Akkora döbbenet fogadta a megjelenésem, hogy azt kellett hinnem, hogy ritkaság számba megy, hogy valaki megjelenik abban az irodában, és valamit akar mondani vagy kérdezni. Az előszobában dolgozó két munkatárs teljesen meg volt rökönyödve, hogy mit keresek itt. Akit kerestem kijött a belső irodából, ő is csodálkozva kérdezte "Hozzám jött? De hát milyen ügyben?". Mondtam, hogy telefonon már beszéltünk a Hunyadi téri szerződés ügyében, erre beinvitált. Két dolgot akartam megbeszélni. Az Európa-ház részletes koncepcióját kértem, hiszen két éve van szerződés erről, és ha az önkormányzat komolyan gondolja az EU házat és a funkcióváltást, akkor már kellene tudnia részleteket is prezentálnia. Az volt a válasz, hogy forduljak a befektetőhöz. Én erre mondtam, hogy ne küldjön a befektetőhöz, ez az önkormányzatnak is a projektje, és ha nincsen eddig részletes koncepció, akkor minél előbb szerezzék be, és küldjék el nekem is. Megígérte, hogy elküldi, de ez máig nem történt meg. A másik dolog, amit meg akartam kérdezni, az a szabadtéri piac sorsa.

A szerződésben minden szerepel, ami lesz: mélygarázs, játszótér, csarnok a pincében, Európa-ház, fakivágásról is szó van, de egy szó sem esik a kinti piacról. Mondtam a nőnek, hogy a szerződés szerint nincs kinti piac. Ő azt válaszolta, hogy ő most írta alá a piaci árusok éves bérleti szerződését, és az önkormányzat akar kinti piacot. Teljesen meglepett, nem számítottam erre. Mondom, nagyon jó, mi is akarunk piacot, és ha az önkormányzat akar piacot, akkor értesítse a projekt-társaságot, mert a szerződésben van egy olyan passzus, hogy az önkormányzat köteles a beruházással kapcsolatos bármilyen új információról értesíteni a beruházót. Tehát, ha ők úgy gondolják, hogy tényleg akarnak kinti piacot, és ez nem szerepel a szerződésben, akkor minél előbb jelezzék a befektetőnek, vegyék ezt bele a szerződésbe és a tervezésbe, és a lakossági fórumra már eleve egy olyan tervet hozzanak amiben benne van a kinti piac is, hogy ne veszítsenek időt és pénzt. Ezt nem ígérte meg, hogy megírja. Amiután eljöttem tőle, ezt a két kérést összefoglaltam és elküldtem neki emailben. Azóta sem kaptam választ.

- Szeptember közepén elszántatok magatokat egy független lakossági fórum megszervezésére. Miért ezt a formát választottátok?

Elég sokat gondolkodtunk, hogy mit kellene csinálni, mi legyen a stratégiánk. Abból indultunk ki, hogy a piacra járó emberek nagyon keveset tudnak arról, hogy mi készül, vagy csak kósza híreket hallanak, és csak legyintenek, és azt mondják hogy "á, hát itt már tíz éve akarnak csinálni valamit, úgysem lesz semmi", hiába mondom nekik, hogy "de hát van egy szerződés", 2005 óta van egy nagyon konkrét szerződés. Megjelent egy cikk a kerületi újság 2007. július-augusztusi számában, azt hiszem, ez volt az első tájékoztatás erről a Hunyadi téri beruházásról. Találtunk benne csúsztatásokat, hazugságokat, és nem értünk egyet a projekt tartalmával sem. Így hát azt gondoltuk, hogy informálnunk kell a lakókat a szindikátusi szerződésről, és látni akartuk, hogy miként reagálnak erre, hogy mi vagyunk-e nagyon eltávolodva azzal, hogy azt gondoljuk, hogy itt súlyos hibák, elfogadhatatlan dolgok vannak ebben a szerződésben. A fórumon szinte zavaró volt, hogy egyöntetően mindenki elutasította a tervet. És nem volt semmi ellenvélemény. Az önkormányzat képviselőit nem hívtuk meg, az ő részükről azt várjuk, hogy megtartsák a beígért fórumukat. A piaci árusok kaptak egy levelet júliusban, amiben tájékoztatták őket nagyon röviden, hogy milyen projekt készül, és hogy fórumot fognak tartani augusztus végén. Mivel nem volt semmiféle fórum augusztus végén, mi megtartottuk a sajátunkat szeptember 11-én, részben felkészülésként is, hogy kicsit jobban informált emberek tudjanak majd elmenni az önkormányzati fórumra.

- A főváros részéről érkezett reakció?

Tudjuk, hogy mennyire decentralizált a városi adminisztráció, és hogy mennyire szétde-rabolták a kompetenciák. De itt van a főváros véleménye például, amit a korai tervek-re reagálva küldött el a hatodik kerületi önkormányzatnak.: "A terv alátámasztó

munkarészeiben szereplő, a Hunyadi térre vonatkozó városfejlesztési program nincs összhangban a szabályozási koncepcióban, illetve a rendezési tervben foglaltakkal. További forgalmat indukáló funkciók megjelenése itt nem kívánatos. A környezetvédelmi javaslat is megfogalmazza ezt az elvárást. A fentiek miatt nem fogadható el a hatodik kerületi városrendezési és építészeti szabályzat korrekciójaként, valamint az FSZKT módosításaként javasolt, a Hunyadi tér egy részének VK-keretövezetbe való átsorolása.”

Ezt onnan tudjuk, hogy kikértük az önkormányzattól a civil és szakhatósági egyeztetések anyagait, amelyekre a kerületi újságban megjelent cikkben hivatkoznak.

Ezt a paksamétát átolvassa az embernek az a benyomása támad, hogy itt nem az adott-ságokra, lehetőségekre, neadjisten lakossági igényekre alapozott tervezési folyamat zajlik, hanem abból áll a lázas tevékenység, hogy mindössze a rendeleteket módosítgatják utólag olyanná, hogy a helyi lakosokkal nem egyeztetett, egy ismerten kétes befektető roppant kétes terveit formailag akadálymentesen átvihessék.

- Más szereplők? A KÖH például nemrégiben kezdte el a Hunyadi téri csarnok védetté nyilvánítását.

Nem tudom milyen szereplők megjelenésére lehet még számítani, mindenestre a nyilvánosság lényeges e lehetséges új szereplők bevonásához, akik a mi szempontunkból fontosak lehetnek. A pártpolitikát nagy ívben próbáljuk elkerülni, mert azt gondoljuk, hogy a cél a pártpolitikától független.

Az örökségvédelem semmit sem segít rajtunk, hiszen a funkcióra aligha tér ki. Ha az árusítás majd a föld alatt folyik, ahol legfeljebb raktározást tudok elképzelni, vagy maximum savanyúság és fagyasztott áru árusítását (friss zöldséget és gyömlöcsöt a föld alatt nem lehet árulni, ezt ma is több árus és vásárló is elmondta), az, hogy a piac épülete örökség-e vagy sem, vajmi keveset segít rajtunk. A piac örökséggé nyilvánítását nem mi kezdeményeztük, a 19. század végén egyidőben épült Budapesti csarnokok mind műemlékek, ez tőlünk függetlenül már korábban elindult, most két aláírássra vár.

- A szerveződés mögött áll jogi személy?

Nem, de fontolgatjuk a szervezetté válást. Egyelőre lakossági csoportnak nevezzük magunkat. A jogi személlyé válás azért lenne fontos, mert akkor ügyfélként lehetne és kellene minket kezelni a különféle kerületi egyeztetésekkor. Ügyfél-szerepet kapnánk, lehetne gyűjteni adósszázalékokat, de van, aki azt mondja, hogy a könyvelés túl sok terhet jelent, és különböző személyes felelősségek adódnak ezzel kapcsolatban. Eddig viszont szervezetté válás nélkül is fel tudtunk lépni. Mennyien vagyunk? 9-10 ember az, aki nagyon bedobta magát a lakossági fórum-szervezésbe. Az első gyűlésre, amit a Sirályba összehívtam, és a többire általában kb. 15 ember jött el, közülük majdnem mindenki aktívan hozzá is tett a

szervezéshez, gondolkodott, utánanézett, megírta a véleményét, szervezett, fénymásolt, szórólapozott, feladatokat vállalt. A szindikátus levelezőlistánkon körülbelül 50 név van. Ezek a számok. Azon kívül még vannak emberek, akiket érdekel a dolog, nekik időnként elküldöm a részleteket. És sok-sok szimpatizánsunk van, a legkülönbözőbb fajta emberek, nyugdíjas, aki csak aláír, vagy aki a szomszédasszonyának is elviszi a papírt aláírni, vagy a téren lakó fiatalok, akik hallottak a dologról és jelentkeztek nálunk, hogy segíteni akarnak. És van a többi szervezet, akik eljönnek a gyűlésekre, hozzászólnak, szakértelmükkel segítenek.

*Polyák Levente,
2007. szeptember*

PS.

Az interjú után néhány héttel a Kincsünk a Piac! - Hunyadi tér csapart erőfeszítései gyümölcsözőnek bizonyultak. A piac átépítése és tér rendezési terve elleni tiltakozás sajtónyilvánosságot nyert, és stratégiájának újragondolására készítette a sarokba szorított önkormányzatot. Erről az eredményről így számolt be a csoport sajtóközleménye:

“A Hunyadi téri park és piac megmentése érdekében együttműködő civil szervezetek csütörtök délután sajtótájékoztatóval egybekötött demonstrációt tartottak a Terézvárosi Önkormányzat épülete előtt. (...) Az esemény apropóját az aktuális önkormányzati testületi ülés jelentette, melyen napirendi pontként szerepelt a civilek által kritizált szerződés felbontása. (...) A sajtótájékoztató után a civil szervezetek képviselői részt vettek az önkormányzat nyilvános ülésén. A képviselőtestület felhatalmazta a polgármestert a szerződés felbontására, aki ígéretet tett a nyílt pályázatás lefolytatására és a civilekkel való egyeztetésre. A civilek képviselői látványos, de garanciát nem jelentő lépésnek látják a döntést, mely háttérben a lakosság képviselete helyett a perekből való menekülés és újabb, jogilag jobban védhető mélygarázsépítési tervek húzódnak. Ezek fényében mind a lakosság bevonását, mind a jogi lépéseket addig tervezik folytatni, amíg a teret és a csarnokot eredeti funkciójában, mélygarázs nélkül, a lakossággal egyeztetve fel nem újították.

Kincsünk a Piac - Hunyadi tér, Budapest, 2007. október 19.”

Interjú Knut Hildebrandt-tal

a Scheinschlag magazin szerkesztőjével

Knut Hildebrandt a berlini scheinschlag folyóirat szerkesztője. A scheinschlag a berlini fal leomlása utáni városi átstrukturálódás egyik közösségi médiuma, talán az egyetlen jelentősebb kiadvány, amely nagyobb változások nélkül túlélte a rendszerváltást követő első évtizedet. Az interjúban Knut-ot arról kérdeztem, hogy milyen körülmények között, milyen igényekre felelve jött létre a scheinschlag, milyen társadalmi és politikai dimenziókkal foglalkozik, és hogyan alakult át az évek során, alkalmazkodva a feltételek változásaihoz.

- Milyen megfontolásokból alapították meg a scheinschlag magazint?

- Az első szám 1990 novemberében jött ki. Willi Ebentreich alapította, az volt az ötlete, hogy más szemszögből tudósítsanak a keleti eseményekről, a keleti kerületekben történő változásokról. Nem a Die Zeit vagy a Springer, hanem azoknak az embereknek a nézőpontjából, akik itt éltek, akikre közvetlenül hatottak a változások. Kőrbejárt, próbált bolttulajdonosokat keresni, hogy hirdetéseikkel segítsenek fenntartani a magazint.

- Milyen volt a viszony kelet- és nyugat-berliniek között, amikor a fal leomlott? Mikortájt jött át az a sok nyugati fiatal a keleti kerületekbe?

- Nekem sosem okozott gondot, hogy valaki nyugat- vagy kelet-berlini. A kérdés inkább az volt, hogy milyen emberek jöttek át. Sok érdekes ember jött át. Azok, akik az első

napokban házakat foglaltak, nyugatról jöttek. Itt senki sem tudta mi az a házfoglalás. A keletiek lakásokat foglaltak, észrevétlenül. Kellett egy lakás, hát bementünk egy házba, ami tele volt elhagyott lakásokkal, és csak kinyitottuk az ajtót, és beköltöztünk. A nyugatról jövő emberek számára mást jelentett közösségben élni. Együtt lakni egy házban, összeköltözni. Így amikor a fal leomlott, csak idejöttek és felépítették a lakótelepeiket. Nagyon érdekes volt, ez volt a jó oldala. De olyanok is voltak, akik csak a nyereség reményében jöttek ide házakat felvásárolni. Ez volt annak a korszaknak a rossz oldala. Úgyhogy minden az embereken múlt.

- *Hogyan talált Willy szponzorokat a Scheinschlag-hoz?*

- Az első évben minden költséget a hirdetésekbeől bejövő pénz fedezett. A második és harmadik évben a magazinnál dolgozók nagy részét munkaügyi központok fizették. Akkoriban az is kapott fizetést, aki non-profit szervezetnél dolgozott.

- *Voltak más példák, hasonló magazinok, amikre az alapítók támaszkodhattak?*

- Akkoriban, 1990-91-ben számos új, független lapot alapítottak a városban. Ismertem néhányat Prenzlauerbergben és Friedrichshainban, de egyik sem maradt fenn. Csak a Scheinschlag. A többiek nem voltak ennyire profik. Ez egy igazi magazin. Volt idő, amikor 30 ezres példányszámban jelent meg. Ma 15-20 ezres a példányszámunk.

- *Mikor élte fénykorát a magazin?*

- A kezdetekben és a kilencvenes évek közepén. Akkoriban rengeteg embert érintettek közvetlenül a változások. Amikor elkezdték a terület rekonstrukcióját, az új háztulajdonosok ki akarták penderíteni a régi lakókat, hogy felújíthassák a házat és jövedelmezőbb lakóknak adják ki, vagy egyszerűen, hogy eladják a lakásokat. Az itt élő emberek nagy részének nem volt sok pénze, legtöbbjüknek munkája sem. És amikor mindez elkezdődött, feléledtek a mozgalmak is. A „WBA”, „Wir bleiben Alle”, azaz „mind itt maradunk”, az itt élők mozgalma volt, akik nem akartak pusztán anyagi okok miatt távozni, csupán mert nem tudták fizetni a lakbért. És ez a mozgalom számos ponton kapcsolódott a laphoz, a Scheinschlaghoz. Ezek voltak a szép idők. A Scheinschlag volt a mozgalom hangja.

- *Foglalkoznak politikai ügyekkel, de film- és művészetkritikát is jelentetnek meg, amelyek valamilyen módon mindig Berlinhez kapcsolódnak. Szerintem ez a Berlin-központúság nagyon izgalmas. Hogyan alakult ki ez a sokrétű struktúra?*

- Politikai magazinként indultunk. Az itteni politikai történések nagy része a kultúra peremvidékéhez kapcsolódott. Számos ponton kapcsolódik a peremvidéki kultúra a peremvidéki politikához. Mi, mint a lap szerkesztői, egy kicsit mindkettőnek a részesei vagyunk. A politikai és az „off-culture” mozgalomhoz is kapcsolódunk. Ez az egyik oka annak, hogy miért foglalkozik a lap mindkettővel. A másik oka az emberek érdeklődése. Minket mindkettő érdekel: sokunk más médiumoknál is dolgozik a magazin mellett... intenzíven politizáló emberek vagyunk.

- *Van a Scheinschlag mögött valamilyen szervezet?*

- Igen, van egy egyesület mögöttünk, ami kifejezetten finanszírozási céllal alakult, nincs más tevékenysége.

- *Még mindig benne vannak a mozgalomban? Talán a város politikai problémái változtak azóta.*

- Azt hiszem, a változások végbementek, legalábbis itt Prenzlauerbergben. Nincsenek már nagy lehetőségek, nagy harcok. Elrendeződött a terület, különösen a Kollwitzplatz környéke, ami most a piac felső szegmensébe tartozik.

- *Mik most a fontos ügyek?*

- Természetesen most is vannak ilyenek, például egy éve a „Harz IV”. Egy éve teljesen megváltoztatták a munkanélküli segély rendszerét, átszervezték a munkaügyi központot, ami ellen rengeteg ember tiltakozott. A Scheinschlag is tudósított róla, komoly ügy volt. De nem tudtunk elérni semmit, a mögötte álló egész társadalmi mozgalom sem tudott beleszólni a politikába. Pedig nem csak a Scheinschlag, hanem az összes nagy újság is foglalkozott az üggyel.

- *Mi a helyzet a városfejlesztéssel?*

- A Berlin Bank körüli botrány még mindig újságtéma, és mi is foglalkozunk vele. Amikor a Potsdamer Platzot és Berlin belvárosát renoválták, ez a bank garantált egy bizonyos minimális megtérülést. Ám a fejlesztés nem volt olyan sikeres, mint ahogy tervezték, komoly veszteségekkel járt, és a Berlinnek fizetnie kellett. A város fizet. Hát ez nagy botrány volt, és hónapról hónapra tudósítottunk róla. Mi csak tudósítani tudunk, és közben reméljük, hogy a berliniek változtatnak a politikán azzal, hogy okosabb politikusokra szavaznak.

- *Hogyan látja most Berlint?*

- Számomra még mindig izgalmas. Még mindig rengeteg érdekes dolog történik, bár sokkal statikusabb, mint évekkel ezelőtt. Számomra a fal leomlását követő öt-hat év volt a legizgalmasabb. Minden sarkon foglalt házak, illegális szórakozóhelyek... mindez már a múlté. A Scheinschlag szerkesztősége még mindig egy volt foglalt házban van az Ackerstrassén. Komoly vitáink vannak a tulajdonossal, aki fel akarja újítani a házat, hogy eladja. Az alternatív kultúrának teljes egészében mennie kell, mert nincs többé számára se hely, se pénz. Más kerületekben sokkal inkább, mint itt, az emberek máshová költöznek, Weddingbe vagy Lichtenbergbe.

- Befolyásolta a város átalakulása a Scheinschlag működésének változásait?

- Változni kell. Sokat változtunk az évek során. Ezek a változások leginkább akkor történnek, amikor új emberek jönnek, régiek mennek. Nézeteikkel, ötleteikkel együtt. Más változások csak úgy megtörténnek. Olykor szükség van rájuk, mondjuk gazdasági okok miatt.

- Mik voltak a legnagyobb változások?

- A városfejlesztéstől politizáltabb, szociálisabb ügyek felé mozdultunk el. Ugyanis kezdetben a főbb szociális ügyek a városfejlesztéshez kapcsolódtak. Az emberek a lakhatási és létkörülmények változását érezték. Ma fontosabbak a megélhetéssel kapcsolatos kérdések. És úgy gondolom, hogy a soron következő változás az lesz, hogy más kerületekre összpontosítunk. Még mindig jórészt a központi kerületekkel foglalkozunk, mint Mitte, Prenzlauerberg, Friedrichshain és Kreuzberg, holott ezekben a kerületekben már minden rendezett, kialakult. Ez nem azt jelenti, hogy unalmassá váltak, de... nem történik semmi új. Azok, akiknek új dolgok kellenek, kijebbn költöznek, mert nem engedhetik már meg, hogy itt maradjanak. A bolti helyiségek ideiglenes használata például már nem divat Mitében; Neuköllnben annál inkább.

- Sok más civil szervezet foglalkozik a város problémáival? Van jelentős mértékű nyilvános diskurzus a város ügyeivel kapcsolatban?

- Van nyilvános diskurzus, de a város más régióval kapcsolatban. Ez az oka annak, hogy a Scheinschlag más területekre is kiterjesztette a figyelmét: mostanában a valamikori Nyugat-Berlinben található Wedding eseményeit is nyomon követjük, Neuköllnnel is foglalkozunk. Délen nagy a társadalmi feszültség a német és más etnikai csoportok között. Ez új probléma, itt sosem volt napirenden, hiszen ide nem költöztek bevándorlók. Sok a rossz anyagi háttérrel rendelkező ember, például diákok, anyagi okokból költöztek ezekbe a volt nyugati területekre. Sok kollégám Neuköllnbe költözött, ahol alacsonyabbak a lakbérek, sok az olcsó tetőtéri lakás. Így sok aktívan politizáló ember él ott, élénk a peremvidéki kultúra.

- Az önök hálózatának mozgása összefügg ezzel .

- Természetesen. Mindig vannak embereink azokon a területeken, amikkel éppen foglalkozunk. Kezdetben a fő témáink Mitte, Prenzlauerberg, Friedrichshain és Kreuzberg voltak, mára azonban a külsőbb kerületek felé mozdultunk el. Érdekes lenne térképet készíteni a Scheinschlag hálózatának terjedéséről a városban.

- *Hogyan tudja a lap megtartani anyagi függetlenségét?*

- Berlinben még mindig vannak bizonyos területek, amelyek jelentős rehabilitációra szorulnak, ezek „Sanierungsgebiete” néven ismertek. Az itteni önkormányzatnak tájékoztatnia kell az embereket a fejleményekről. Gyakran újságokban teszik ezt, és mi adjuk ki az egyiket, Mitte és Moabit kerületeket fedjük le. Ez a konstrukció most működik, de nem fog tovább így működni. Még talán 2-3 évig fog ez így folyni. A következő nagy változás a lapnál ezért az lehet, hogy új anyagi támogatás után kell néznünk. Ami pedig bizonyos mértékű témaváltást is eredményezhet.

Polyák Levente

Berlin, 2006 november

PS.

Az interjú készítésekor a folyóirat 17. évfolyamában járt. 2007 nyarán azonban a folyóirat a már interjúban is előre jelzett kényszerhelyzetbe került: amíg új, tartós anyagi forrásokat nem talál működéséhez, szünetelteti megjelenését.

Where is the place of grassroots in the city”?

Summary / Interview abstracts / Conclusion

Introduction

The issue of decentralized planning is gaining ground in the discourse on cities. Since the 1960's, the theories and writings questioning the supremacy of the developer have increasingly been treating communal participation and civic engagement as fundamental for a smoothly operating city. NGOs and communal grassroots initiatives are essential to this kind of participatory practice and engagement. This chapter contains interviews with representatives of groups and organisations that endeavour to criticize, correct and counterbalance certain outcomes of large-scale urban restructuring, aware and in protection of local contexts.

The interviews often bring up issues of participation, communal media and organization. These dimensions are closely related. The development of communal media to provide information for the residents is a factor of special importance to urban movements and grassroots initiatives, which enforce the interests of groups and individuals who are devoid of direct power. A certain extent of organization is an essential condition for establishing communal media. This organization is, however, itself based on a formal or informal exchange of information as well as personal and professional relationships. These media complement one another, and as such, optimally reach diverse segments of the public.

The sustainability of urban movements and activist initiatives is a different problem. Since the life-span of these is closely connected to the duration of the problem they are supposed to fix, nothing guarantees the sustainability of their movements and media, let alone their influence. Awareness of this fact has led the editors of this volume to echo the question:

“Is there a place for grassroots in the city?”

Or rather: “Where is the place of grassroots in the city?”

Interview abstracts

1. Jávor Benedek

Benedek Jávor works at Védegyelet Association, one of Hungary's most prominent NGOs. This prominence is due to the organisation's constant presence in public debates over issues of environment and urban development, its conscientious use of the media, and to its commitment to active participation in protests against certain development plans, judged to serve particular economic interests rather than community purposes.

In this interview, Benedek Jávor talks about opportunities of the civic society to actively participate in urban development issues. He underlines that the Hungarian legal system prescribes certain obligations for municipality to actively engage local communities. However, this obligation is most often taken as a bureaucratic obstacle to overcome: municipalities use a multiplicity of maneuvers to avoid listening to contesting ideas, aiming to bring their will about. It would be exaggerating to say that the NGO community is well established and works efficiently in order to control development and emphasize local and community needs. There are certain segments of the NGO sphere that are well organised, such as the green movement, but they constitute a rather closed intellectual framework, which is not yet able to communicate with broader sections of the society.

In Jávor's understanding, the city government in the last 17 years has not followed a well-defined, coherent development strategy. Initiatives were contradictory, thus causing more problems than benefits for the local communities. He describes the present governing paradigm as a belief in the 'city-machine', in contrast to the paradigm of the 'living city'. The former seeks for technological solutions for professional dilemmas, while the latter seeks for compromises between a variety of values, lifestyles and needs.

2. Gabó Bartha

Gabó Bartha recently founded an activist group, or, to put it differently, a 'group of residents' as she calls it. The aim of the group 'The Hunyadi Square Market – Our Treasure' (KAP-HT) is to preserve the open-air market at Hunyadi Square from being shut down. The main problem is the lack of information concerning the development. One needs to make a considerable effort to get acquainted with the details of the municipality's plan while they should have been distributed long before the beginning of the project, and be easily accessible for locals.

The KAP-HT works on raising public awareness to the issue of the disappearance of open-air markets from the centre of the city. The group emphasizes in its materials the social

and logistical importance of the open-air market: it is both a meeting place and a source of affordable, healthy food. Approaching the local community is not an obvious task: residents do not believe that they have a voice in decision-making; the heritage of decades of political totalitarianism is a general inability to express one's interests and to exercise one's rights.

Gabó explains in the interview her motivations to start searching for news about the planned changes. She met the members of the group through a flexible, dynamic network of people interested in urban issues in general and market development in particular. The organisational tasks are shared between the activists: the structure of the group is developed according to skills and competences, not along hierarchies.

3. Knut Hildebrandt

Knut Hildebrandt is editor of the *Scheinschlag* magazine, published monthly in Berlin. The magazine served as the voice of social movements in early 1990s East-Berlin. As a medium of the inseparable 'off-culture' and 'off-politics' of that period, *Scheinschlag* was for long a perfect example for a sustainable, community-driven grassroots local newspaper.

The newspaper, like any movement, has changed significantly throughout the years. The changes in the paper's centre of attention corresponded to the shift in the communities' interests. In the early years, urban development and restructuring were the main concerns, which directly affected large groups of people living in the Eastern districts. This focus of interest was followed by more social issues, related to tenement contracts, health service or unemployment benefits.

The newspaper was first financed by advertisements. Later the official job centres paid the salaries of the editors, and when this possibility vanished, *Scheinschlag* started to produce the municipalities' information leaflets on *Sanierungsgebiete* (regeneration areas), which was able to support the rest of the newspaper. However, as urban regeneration is over its peak, and the *Sanierungsgebiete* are disappearing, *Scheinschlag* is forced to urgently look for new ways of backing its functioning, while temporarily halting its publication.

Conclusion

As seen in the interviews, informing the public by establishing urban community media, is a crucial factor in the success of urban movements and grassroots organisations. Nevertheless, as the life-cycles of movements are related to the evolution of the problems they are dealing with, their sustainability is not guaranteed by any power. This fact provokes this textbook to pose the question: Is there a place for grassroots in the city?

Or: Where is the place of grassroots in the city?

